

Pravák alebo ľavák?



Ako liečebnému pedagógovi mi nikdy problém ľaváctva nepripadal ako problém. Je to asi tým, že oveľa horšie sa mi zdali poruchy (koktavosť, poruchy učenia a pod.), ktoré dieťaťu môžeme spôsobiť tým, ak ho násilne prerobíme z ľaváka na praváka (podobné problémy by zrejme vznikli aj v prípade, keby sme sa pokúsili niekoho prerobiť na ľaváka, ale vzhľadom k tomu, že náš svet je prevažne pravoruký, táto varianta odpadá).

Je ale asi ťažké vžiť sa do problému, ak je pre nás osobne vzdialený. Hoci som ambidexter (tzv. obojrukosť – vid'. nižšie), nikdy som si úplne neuvedomila, že ľaváci to musia mať v niektorých chvíľach naozaj ťažké. Ale poďme najprv trochu k teórii:

Lateralita

– tak označujeme prednostné používanie jedného z párových orgánov – či už pohybových (ruka, noha) alebo zmyslových (oko, ucho). Rozlišujeme tri typy laterality:

- **Praváctvo**
- **Ľaváctvo**
- **Ambidextria** (t.j. nevyhranená lateralita)

Nie všetci ľudia sú ale čistí ľaváci alebo praváci – to, že pri práci uprednostňujeme pravú ruku a nohu, ešte neznamená, že nemôžeme uprednostňovať ľavé oko. V takýchto prípadoch hovoríme o **prekríženej lateralite**.

Ak sa zhoduje lateralita pohybových orgánov s lateralitou zmyslových orgánov, hovoríme o **lateralite súhlasnej**.

Pričiny

Čo je príčinou toho, že je pre niekoho prirodzenejšie písať ľavou ako pravou rukou? Samozrejme – mozog a presnejšie mozgové hemisféry. Hoci sú mozgové hemisféry prakticky zrkadlovým obrazom jedna druhej, ich funkcie sú z mentálneho hľadiska veľmi odlišné. Keďže v predĺženej mieche dochádza k prekríženiu nervových dráh, pravá hemisféra riadi

ľavú stranu tela a opačne. Preto sa predpokladalo, že ľaváci majú dominantnú (teda viac a usilovnejšie pracovitú) pravú mozgovú hemisféru a praváci zase ľavú.

Ľavá hemisféra

Myšlienkové procesy vznikajúce v ľavej hemisfére majú analytický charakter (oddeľujú jednotlivé myšlienky alebo pojmy jeden od druhého), lineárny (postupujú krok za krokom) a verbálny (vychádzajú zo slovných symbolov – či už hovorených alebo písaných). V tejto hemisfére sa tiež tvoria vety a riešia matematické rovnice. Dalo by sa povedať, že táto hemisféra nám sprístupňuje vedu a technológiu.

Pravá hemisféra

Pravá hemisféra je zodpovedná za myšlienkové procesy syntetické (spájajú jednotlivé myšlienky alebo pojmy), holistické (chápajú každý krok v širších súvislostiach) a predstavivé. Táto hemisféra nám slúži pri počúvaní hudby, ale aj vnímaní trojrozmerných predmetov a umeleckých diel. Mohli by sme povedať, že táto hemisféra nám sprístupňuje umenie a imagináciu.

Dominantná?

V minulosti sa predpokladalo, že ľaváci majú pre všetky činnosti dominantnú pravú hemisféru a naopak. A hoci to pre niektoré veci určite platí, už v šesťdesiatych rokoch sa podarilo dokázať, že to nemožno zovšeobecniť úplne. Výskumy napríklad dokázali, že skoro 100% pravákov a až 60-70% ľavákov má pre reč dominantnú ľavú hemisféru.

Čo to vlastne znamená, byť ľavákom?

Podme ale k praxi. Hoci v súčasnosti (aspoň dúfam) už tresty za používanie ľavej ruky pri písaní alebo jedení nie sú bežnou rutinou, problémy, ktoré ľavákom do cesty prináša každodenný život naďalej zostávajú. Život ľavákov ovplyvňujú tak reálne prekážky, ako aj prekážky socio-kulturálne (sem patria emocionálne, intelektuálne problémy a pod.).

K reálnym prekážkam patrí napríklad to, že väčšina nástrojov a zariadení je vytvorených tak, že uprednostňujú jednu ruku (a síce dôraz je na ruke pravej) pred druhou.

Nejde len o tak dlho diskutované nožničky, ale aj o otvárače na konzervy alebo fľaše, otvárania na oknách a dverách, kávovary, golfové palice, hudobné nástroje (najmä strunové), kuchynské pomôcky, technické náradia a nástroje, atď.

V takomto svete, vytvorenom pre pravákov majú ľaváci dve možnosti:

1. naučiť sa používať nástroj pravou rukou (čo je pre nich neprirodzené a neefektívne zároveň) alebo
2. sa naučiť držať nástroj nejako naopak, aby s ním mohli manipulovať ľavou rukou (čo je často nebezpečné).

Pokiaľ ide o socio-kulturálne predsudky a prekážky, dúfam, že ak ešte existujú, čoskoro zaniknú. Niektorí autori hovoria o tom, že v minulosti boli deti - ľaváci v niektorých kultúrach dokonca považované za spriahnuté s diablom alebo satanom, alebo boli obviňované za sklon ku komunizmu len preto, že používali ľavú ruku. Za kulturálne najdôležitejšie je považované používanie ruky pri jedení a písaní. Pri týchto činnostiach boli v minulosti ľaváci doslova nútení používať pravú ruku.

V súčasnosti – spolu s výskumom, ktorý dospel k nevyvrátiteľným dôkazom, že preučanie ľavákov a ich nútenie používať prednostne pravú ruku, vedie k oveľa väčším problémom ako je ľaváctvo samo, vedie súčasná pedagogika k tomu, aby bolo deťom umožnené používať tú ruku, ktorú samé chcú. Lateralita, tak ako veľa iných vecí sa v detstve vyvíja.

Niektorí autori (Penelope Leach) uvádzajú, že používanie ruky sa ustáli až vo veku 3 rokov, ďalší varujú pred tým, aby bolo dieťa, ktoré ešte nemá ustálené používanie jednej ruky považované za oneskorené a uvádzajú, že mnoho detí si silnú preferenciu ruky vybudujú až vo veku 7-8 rokov.

Takže pokiaľ ide o malé deti, ak im niečo podávate a nenačahujú sa za tým, podávajte im to do pravej ruky (je pravdepodobnejšie, že vaše dieťa je pravák – ľavákov sa uvádza len okolo 10% populácie), ale v prípade, že si predmet alebo nástroj v ruke prehadzujú, nechajte ich. Znamená to zásah do ich práce a často tento zásah nie je prirodzený.

A na záver ešte povzbudenie pre rodičov ľavákov

– v súčasnosti existujú na celom svete obchody s tovarom určeným pre ľavákov – od nožníc, pier, ceruziek, cez golfové palice, oblečenie až po hudobné nástroje tu nájdete naozaj všetko stačí sa len pozrieť na internet a váš vyhľadávač vám takýchto obchodov určite nájde hneď niekoľko.